

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.ПУЛЮЯ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ВОЄННІ КОНФЛІКТИ
ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ:**

**ІСТОРИЧНІ ТА
ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ**

22-23 КВІТНЯ 2021

Міністерство освіти і науки України

ЗБІРНИК ТЕЗ

I Міжнародної наукової конференції

Abstracts collection of the
I International scientific conference of

**«ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА
ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ:
історичні та психологічні
наслідки» (до 35 роковин аварії на
Чорнобильській АЕС)**

**"MILITARY CONFLICTS AND
TECHNOGENIC DISASTERS:
historical and psychological
consequences"** *(to the 35th Anniversary of the
Chernobyl Disaster)*

22-23 квітня 2021 р.

Міністерство освіти і науки
України

Тернопільська обласна
державна адміністрація

Тернопільський національний
технічний університет імені
Івана Пулюя

Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Державний архів
Тернопільської області

Військова академія (м. Одеса)

Кам'янець-Подільський
національний університет
імені Івана Огієнка

Львівський державний
університет внутрішніх справ
МВС України

Національний університет
водного господарства та
природокористування
(м. Рівне)

Чернівецький національний
університет імені Юрія
Федьковича

Міжнародна академія
цивільної авіації імені
Мохаммеда VI (Марокко)

Задарський університет
(Хорватія)

Університет технологій та
економіки імені Хелени
Ходковської (Польща)

Тернопіль, Україна

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Криськов А. – завідувач кафедрою українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, д.істор.н., доцент

Вишньовський В. – завідувач кафедрою психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, канд.психол.н., доцент

Стоцький Я., д. істор. н., професор кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Габрусєва Н. – асистент кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, секретар конференції

Герман О. – к.і.н., професор кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Моначин І., канд. психол. н., доцент кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Ніконенко В. – к. філос.н, професор кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Періг І., канд. психол. н., доцент кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Потіха О. – к.і.н., доцент кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Сівчук П. – старший викладач кафедри психології Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Чоп Т. – асистент кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Шостаківська Н. – к.пед.н., доцент кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Щигельська Г. – к.і.н., доцент кафедри українознавства і філософії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки: Збірник тез І Міжнародної наукової конференції присвяченої 35 роковинам аварії на ЧАЕС, 22-23 квітня 2021 р. / Упорядники: А.А. Криськов, В.В. Вишньовський та Н.В. Габрусєва – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2021 – 168 с.

ISBN 978-617-7875-14-6

Збірник містить матеріали І Міжнародної наукової «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки», присвяченої 35 річниці аварії на Чорнобильській АЕС. Конференція була проведена Тернопільським національним технічним університетом ім. І. Пулюя 22-23 квітня 2021 р. Охоплює міждисциплінарні дослідження у сфері історії, психології, філософії, впливу на політичні та соціальні процеси воєнних конфліктів та катастроф. Основне проблемне поле конференції: осмислення відповідальності сучасної техногенної цивілізації за створення безпечного середовища існування для майбутніх поколінь; основні напрямки новітніх досліджень у мінімізації наслідків техногенних катастроф та воєнних конфліктів; шляхи міжнародного співробітництва у подоланні екологічних, економічних, психологічних, соціальних проблем, пов'язаних з воєнними конфліктами та техногенними катастрофами; комплексний аналіз причин та наслідків подій на Чорнобильській АЕС та інших техногенних катастроф та воєнних конфліктів; типи та способи ведення гібридних воєн; питання психологічної та соціальної реабілітації постраждалих тощо.

Матеріали публікуються в авторській редакції та відображають точку зору авторів, яка може не збігатися з позицією редколегії

Відповідальність за зміст тез несуть автори

ТНТУ ім. І. Пулюя, 2021 р.

**СЕКЦІЯ 5. НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО МІНІМІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ,
ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ**
..... 157

- БАЗАРНИЙ В.,** СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК; **МАЦАГОР О.,** КАНД. ІСТОР.
Н. 157
Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, Україна
ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ
HUMANITARIAN COMPONENT OF ARMED FORCES DEVELOPMENT
PROCESS
- Данилюк П.,** викладач-методист, **ДРЕГАЛЮК В.,** викладач 159
Кременецький медичний фаховий коледж імені Арсена Річинського, Україна
ДОСВІД НАВЧАННЯ «ПЕРШИЙ НА МІСЦІ ПОДІЙ» У КРЕМЕНЕЦЬКОМУ
МЕДИЧНОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ ІМЕНІ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО
EXPERIENCE OF STUDYING “FIRST ON THE SCENE” AT KREMENETS
MEDICAL VOCATIONAL COLLEGE NAMED AFTER ARSEN RICHYNSKY
- ДВУРЕЧЕНСЬКА О.,** КАНД. ІСТ. Н., ДОЦ. 160
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна
РОЗШИРЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОЗХЗ ЯК РЕАКЦІЯ НА ВИКОРИСТАННЯ
ХІМІЧНОЇ ЗБРОЇ В СИРІЇ
EXPANSION OF OPCW POWERS AS A RESPONSE TO THE USE OF
CHEMICAL WEAPONS IN SYRIA
- МОНАЧИН І.¹,** к.психол. н., доц.; **ДЗЮБАНОВСЬКА І.²,** АСИСТЕНТ..... 162
¹Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Україна
²Тернопільський національний педагогічний університет імені В.Гнатюка,
Україна
- АСЕРТИВНІСТЬ ЯК СПОСІБ ПОВЕДІНКИ В СКЛАДНИХ СИТУАЦІЯХ**
ASSERTIVENSE AS A WAY OF BEHAVIOR IN DIFFICULT SITUATIONS
- Пилипець О.,** к. т. н., доц.; **ЗВАРИЧ Н.,** к. т. н., доц. 164
Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя, Україна
АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
КОНФЛІКТУ
THE ENVIRONMENTAL SAFETY ASPECTS IN THE MILITARY CONFLICT
CONDITIONS
- ЩИГЕЛЬСЬКА Г.,** к.і.н., доц.; **Провальна Ю.** студ. гр. ПФ-21 165
Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕННІ АСПЕКТИ НАСЛІДКІВ ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТІВ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Отже, провідною установою у забезпеченні міжнародної хімічної безпеки є Організація із заборони хімічної зброї. ОЗХЗ має чітку структуру і не переобтяжена бюрократичними процедурами, що дозволяє більше уваги приділяти реалізації мети організації. Участь ОЗХЗ у розслідуваннях фактів застосування хімічних речовин під час конфлікту впливає на реформування організації, а відповідно і міжнародної системи хімічної безпеки. Думаю, що висновки треба прив'язати до Сирії

Література

1. ОЗХЗ зберегла за собою право називати винних у хімічних атаках. URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BE%D0%B7%D1%85%D0%B7-%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%8E-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83-%D1%85%D1%96%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%85/a-46380699> (дата доступу: 21.02.2021).
2. Організація із заборони хімічної зброї дістала право називати винних у хіматаках. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-organizatsija-po-zaboroni-himichnoji-zbroji-otrimala-pravo-nazivati-vinnih-u-himatakah-253136.html> (дата доступу: 21.02.2021).
3. Report of the OPCW on the Implementation of the Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction in 2018. URL: <https://www.opcw.org/sites/default/files/documents/2019/12/c2404%28e%29.pdf> (дата доступу: 21.02.2021).

УДК: 159.

Моначин І.¹, к.психол. н., доц.; Дзюбановська І.², асистент

¹Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

²Тернопільський національний педагогічний університет імені В.Гнатюка, Україна

АСЕРТИВНІСТЬ ЯК СПОСІБ ПОВЕДІНКИ В СКЛАДНИХ СИТУАЦІЯХ

Monachyn I., Ph.D., Assoc.; Dziubanovska I., assistant

ASSERTIVENSE AS A WAY OF BEHAVIOR IN DIFFICULT SITUATIONS

В теперішній час можна спостерігати як зростає рівень агресії в суспільстві, люди частіше нервово, неадекватно, прискіпливо, з осудом висловлюються один про одного чи про ситуації, які їх супроводжують. Проте, ми знаємо, що саме від нас з вами залежать сприймання подій, взаємодія з оточенням і саме ми є авторами свого життєвого шляху. І на допомогу людству приходить асертивність – як спосіб поведінки, без шкоди собі та порушень кордонів інших вміло і правильно взаємодіяти в світі. Якби людство хоча б на 51% використовувало асертивну поведінку в житті, проблем було б значно менше.

Термін асертивність був описаний в концепції американського психолога А.Солтера в кінці 50-х років ХХ століття. Вчений з'єднав ключові положення гуманістичної психології і його теорія включає оптимальний, конструктивний спосіб міжособистісної взаємодії на протиположних до деструктивним способам – нападам, агресії і маніпуляції. Традиційні механізми соціалізації невільно формують вразливість людини, наражаючи на різноманітні маніпуляції оточення. Людина відчуває зовнішні впливи, а навколишні цим часто зловживають, маніпулюючи в своїх цілях. Відчуваючи на собі

грубі та нетерпимі домагання, часто ми не здатні їм суперечити, тому підкоряємось на протигагу власним установкам і бажанням. Найчастіше власні вимоги, а також домагання не висловлюємо, постійно звіряючи свої вчинки, спонукання з чужими цінностями, соромлячись своїх почуттів і боячись показати справжню суть. Намагаючись подолати такий стан, людина мимоволі опановує маніпулятивні прийоми, відповідаючи агресією на агресію або навіть на справедливую критику. Ця тактика дає тимчасовий, ілюзорний ефект збіднюючи людину в міжособистісних відносинах, а також в плані душевного комфорту.

Формування асертивної поведінки передбачає, щоб людина переглянула, наскільки її особистісна поведінка виражає її власні схильності, а також спонукання і наскільки це нав'язані кимось установки. Необхідно усвідомити, коли і ким прописаний вашому житті сценарій, якщо він вас не влаштовує, то його необхідно відкоригувати. Найчастіше відбувається, що людина потрапляє у владу установок, які йому не властиві і від цього страждає. В цьому випадку необхідно покласти тільки на себе головну роль, що означає фактично переписати життєвий сценарій, виступивши режисером всієї постановки.

А.Солтер говорячи про природні вміння людини використовувати свою агресивність та полярну їй якість пасивність пише про особливу модель поведінки – асертивність.

Навички асертивності – це комунікативні стратегії, які передають інформацію та ідеї відкритим і прямим способом, зберігаючи повагу до того, з ким ви спілкуєтесь. Асертивність дозволяє вам спокійно та сильно відстояти свої претензії, ідеї та рішення. Асертивне спілкування ідеально підходить для багатьох комунікацій на роботі, оскільки воно сильніше та ефективніше пасивного спілкування, а також більш чемне та уважне, ніж агресивне спілкування.

Коли ви асертивні, ви можете успішно спілкуватися з іншими та правильно передавати свою думку. Ці навички є ключовими аспектами асертивності. Розглянемо основні, які сприяють асертивному спілкуванню.

Повага. Таке спілкування дозволяє ділитися своїми думками та почуттями, враховуючи думку інших. Висловлюйте повагу, терпляче вислуховуючи думки інших людей, уважно розглядаючи їх точки зору і визнаючи обґрунтованість їх думок, навіть якщо вони відрізняються від ваших власних.

Відкритість. Означає, що ви з готовністю відповідаєте на питання, пропонуєте всю необхідну інформацію і надаєте допоміжні деталі відповідно до запиту. При відкритій комунікації ви можете поділитися результатами свого дослідження з іншими членами вашої команди чи висловити свою думку в найкоротші терміни, коли вас про це попросять.

Чесність. Цей навик має вирішальне значення для прямої і точної комунікації. Ті, хто опанував професійною впевненістю, підтримують високе почуття чесності у всіх своїх відносинах. На роботі це означає висловлювати свої думки, коли це доречно і продуктивно.

Відповідальність. Асертивний підхід – це такий підхід, який відстоює ваші власні права і права інших людей. Для цього візьміть на себе особисту відповідальність за свої дії і залишайтеся відповідальними за те, що ви сказали або зробили. Це означає, що ви будете повідомляти іншим про те, що помилка на робочому місці є результатом вашого прорахунку, і приймати на себе відповідальність за зусилля, спрямовані на усунення цієї проблеми.

Самоконтроль. Самоконтроль дозволяє зберігати асертивність спокійно і шанобливо. Використання самоконтролю допоможе вам залишатися наполегливим, а не агресивним, щоб ви могли спілкуватися, не ображаючи інших. Наприклад, при

зіткненні з нещасним клієнтом самоконтроль допомагає вам реагувати терпляче і ввічливо, щоб ви могли вирішити проблему найкращим чином.

Делегування. Це здатність призначати завдання іншим, коли це необхідно. Здатність делегувати відокремлює асертивне спілкування від пасивного. Делегування дозволяє належним чином розділити відповідальність. Коли вам доручається великий проект, ви можете делегувати кілька завдань іншим, вибираючи членів команди, чії навички і досвід найкраще підходять для кожної задачі

Важливо вміти оцінювати власний стиль спілкування, аналізувати свої реакції на різні повідомлення, як в певних ситуаціях себе поведете агресивно чи пасивно, та які кроки потрібно зробити до асертивності. Варто говорити тоді, коли є що сказати, вміти використувувати мову тіла, встановлювати зоровий контакт з співрозмовником, тренуйтеся дихати і тримати голос рівним. Добре навчитися зберігати контроль над своїми емоціями, виконувати вправи з часом, давати собі кілька секунд подумати перш, ніж відповісте співрозмовнику.

Також важливим є використання емоційного інтелекту. Оскільки існують сценарії при яких асертивне спілкування може бути недоречним. Наприклад, якщо ви маєте справу з чутливою, ранимою людиною, якого необхідно вислухати в даний момент, дати вихід емоціям, можливо, краще за все дати вашим навичкам асертивного спілкування відійти на задній план для цієї розмови.

Сьогодні дедалі активніше впроваджуються методи асертивного спілкування, бо саме за допомогою них ми можемо розуміти та сприймати життєві ситуації та один одного.

Література

1. Бутузова Л.П. Асертивність особистості як основа становлення безпечної поведінки в підлітковому віці/ Л.П.Бутузова // Проблеми психологічної безпеки: особистість, суспільство, держава : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2010. – С. 33 - 40.
2. Николаєв Л.О. Генезис поняття «асертивність» / Л.О.Ніколаєв // Освіта регіону. Серія «Політологія. Психологія. Комунікації». – 2010. - №1. – С.132-135.

УДК 504.058

Пилипець О., к. т. н., доц.; Зварич Н., к. т. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя, Україна

АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Pylypets O., Ph.D., Assoc. Prof.; Zvarych N., Ph.D., Assoc. Prof.

THE ENVIRONMENTAL SAFETY ASPECTS IN THE MILITARY CONFLICT CONDITIONS

Екологічна безпека є важливою складовою національної безпеки країни і визначає ступінь захищеності людини, суспільства, держави, довкілля від реальних чи потенційних загроз, створених природними або антропогенними чинниками. Військовий конфлікт на Донбасі є причиною цілого ряду небезпечних впливів на всі складові довкілля та створює безпрецедентну та серйозну небезпеку для людей та навколишнього середовища. Тому забезпечення екологічної безпеки в умовах військового конфлікту сьогодні є дуже актуальною проблемою в Україні.

Донбас, або басейн Донця, - це регіон площею 20 000 км² з високою щільністю потенційно небезпечних об'єктів видобувної, металургійної, хімічної та інших галузей